

ישיבת הכותל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת תצוה תשס"ה להיות "נותן" ולא "לוקח"

טעמי מצות הקטורת

הקב"ה מצוה את משה בפרשתנו: "ועשית מזבח מקטיר קטרת" (שמות ל, א). חוץ מהמזבח שבעזרה, מזבח העולה, התורה מצוה לעשות מזבח נוסף לקטורת. מה ענינה של הקטורת? טעם אחד שאמרו בזה, כדי שיהיה ריח טוב במקדש. הרי המקדש מלא בריח הקרבנות הנשרפים על המזבח, ועל כן כדי שלא יהיה ריח רע של בשר שרוף במקדש, צייתה התורה להקטיר קטורת, שתפיץ במקדש ריח נעים. אולי לא בשביל בני אדם, שהרי אסור להתכוון להנות מריח הקטורת (פסחים כו, א; רמב"ם הלכ' מעילה פ"ה הט"ז), אלא לכבוד מלך מלכי המלכים. אין זה דרך כבוד כלפי מעלה, שבמקום השראת שכינתו ית' יהיה ריח רע. [בימי חז"ל הרי היה נהוג שאחרי הסעודה היו מביאים מוגמר (עי' משנה ברכות מב, ב), שהם מיני בשמים על גחלים המפיצים ריח טוב. אצלנו לא קיים הדבר הזה, כי איננו מרגישים כל כך את הצורך בריח טוב. יש מגדולי הדור האחרון שאפילו במוצאי שבת לא היו מברכים על בשמים, כי אמרו שאין לנו היום כל כך הנאה מריח. גם ביום חול איננו נוהגים להתענג על מיני בשמים. בשבת יש שלוקחים בשמים בשביל כבוד שבת, וכן במוצאי שבת בשביל הברכה, אבל בדרך כלל לא מרגישים היום את הצורך בבשמים].

טעם נוסף שאמרו לקטורת קשור לשמה. בפשטות המילה קטורת נגזרת מן הקיטור שמעלים הבשמים כשמניחים אותם על הגחלים שעל המזבח. אבל אמרו גם שקטורת הוא משורש "קיטרא" ("קִטְרָה" בארמית), שכן הקטורת מקשרת בין כלל ישראל לבין הקב"ה. הרי הסגולה הידועה של הקטורת היא לעצור מגפות, כמו שמביא רש"י, שמלאך המוות עצמו מסר למשה רבנו סוד זה, שיש בכחה של הקטורת לעצור מגפות (רש"י במדבר יז, יא). לכן כשהיתה מגפה למחרת המעשה של קרח, משה רבנו אומר לאהרן להקטיר קטורת ולעצור את המגפה, וכך עשה ונעצרה המגפה. למה הקטורת עוצרת מגפות? - במגפה אחרת שהיתה בישראל, בנחשים השרפים, עשה משה נחש (על פי ה') ושם אותו על נס, "והיה כל הנשוח וראה אתו נחש" (במדבר כא, ח). שאלו חז"ל: "וכי נחש ממית או נחש מחיה?! אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין" (ר"ה כט, א). כלומר, העיקר הוא ההתקשרות לקב"ה. זהו גם מה שעושה הקטורת, עוצרת את המגפה ע"י התקשרות לקב"ה, שכן ענינה של הקטורת הוא לעזור

את הקשר של ישראל עם הקב"ה, ממילא אם הם דבוקים בחי עולמים המיתה לא שולטת עליהם והמגפה נעצרת.

עוד אמרו חז"ל על הקטורת, שהקטורת מכפרת על לשון הרע. "יבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי" (ערכין טז, א). יבוא דבר חשאי - זו הקטורת שמקריבים אותה במקום חשאי, בהיכל או (ביוה"כ) בקדש הקדשים (לעומת שאר הקרבנות שקריבים על המזבח החיצון), ולאף אדם אין רשות להיות שם בשעת ההקטרה, שנאמר: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש" (ויקרא טז, יז), לא רק ביום הכפורים אלא בכל יום כשמקטירים את הקטורת, ויכפר על מעשה חשאי - זה לשון הרע שמדברים אותה בחשאי. על לשון הרע שבפרהסיא אומרת הגמרא שמעילו של כהן גדול מכפר. "יבוא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול" (ערכין שם), שכן למעילו של כהן גדול היו פעמוני זהב, כפי שמפורש בפרשתנו (כח, לג-לד), והיו משמיעים קול בשעה שהכהן הגדול היה הולך (שם, לה). היום שיש רדיו וטלפון ועוד מיני כלים המסייעים בין השאר להפצת לשון הרע, אפשר שהיה צריך לעשות לכהן הגדול כמה וכמה מעילים... אלא שאסור לכהן ללבוש יותר ממעיל אחד (עי' רמב"ם הלכ' כלי המקדש פ"י ה"ה). גם לעשות יותר פעמונים למעיל אינני יודע אם מותר. על כל פנים, על לשון הרע שבפרהסיא אמרו חז"ל שהפעמונים מכפרים, ועל לשון הרע שבצינעא הקטורת מכפרת.

חושבני שגם בקרבנות של יום הכפורים זהו תפקידה של הקטורת, לכפר על לשון הרע. ביום הכפורים ישנם הרי שלשה קרבנות הנעשים בפנים: הפר, השעיר הפנימי (בן זוגו של השעיר המשתלח) והקטורת. על מה באים הקרבנות הללו לכפר? מבחינת ההלכה הפר והשעיר באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו (משנה שבועות ב, א-ב). אבל בפנימיות הענין נראה שישנם גם דברים נוספים שקרבנות אלו באים לכפר עליהם. יתכן לומר, שקרבנות אלו באים לכפר על שני החטאים השרשיים של עם ישראל. הפר מכפר על חטא העגל, שהיא העבירה הראשונה שחטאו בה ישראל לאחר מתן תורה, והיא שורש כל העברות שבין אדם למקום שבישראל, והשעיר מכפר על מכירת יוסף [שנאמר בה: "וישחטו שני ירעזים ויטבלו את הפתנת בדם" (בראשית לז, לא)], שהיא שורש כל העברות שבין אדם לחבירו בישראל. ועל מה מכפרת הקטורת? הקטורת מכפרת גם היא על מכירת יוסף. השעיר מכפר

או האשה התרחקה מבעלה, זה עצמו כבר חמור. חז"ל הרי אמרו שהקב"ה שינה מפני השלום, ששרה אמרה בלבה על אברהם "ואדני זקן" (שם יח, יב), וה' שחותרו אמת, בכל זאת שינה כאן מן האמת ואמר לאברהם ששרה אמרה "ואני זקנת" (שם, יג), כדי לא ליצור פירוד בין אברהם לשרה. לא היה כמובן חשש שאברהם יתקוטט עם שרה אם ידע שאמרה "ואדני זקן", אך בכל זאת הקב"ה משנה מן האמת כדי לשמור על הקירבה המירבית ביניהם. צריך שתהיה אהבה ואחוה ושלום ורעות בין בעל לאשתו, האיש צריך להיות בעיניו כמלך, והיא צריכה להיות נכבדת אצלו יותר מגופו, "אוהב את אשתו כגופו ומכבדה יותר מגופו" (סנה' עו, ב). כשזה המצב, החיים ביניהם מתוקנים.

לא להפוך את התורה

חז"ל אמרו: "וזאת התורה אשר שם משה, זכה - נעשית לו סם חיים, לא זכה - נעשית לו סם מיתה" (יומא עב, ב). אמר על כך מו"ר הגר"ר חיים שמואלביץ זצ"ל: התורה עצמה איננה אלא סם חיים, ורק בני אדם הם שהופכים אותה לסם המוות ע"י שהופכים אותה. למשל: התורה אומרת שעל אדם מוטל לכבד את אשתו יותר מגופו (רמב"ם הלכ' אישות פט"ו הי"ט), ושעל אישה מוטל לכבד את בעלה ביותר, "ויהיה בעיניו כמו שר או מלך" (שם ה"ט). אם כל אחד היה בא בדרישות אל עצמו לקיים את חובתו, הכל היה בסדר. ואולם מה קורה למעשה? פעמים רבות קורה שבני הזוג הופכים את חיוביהם. הבעל, במקום לבוא בדרישות אל עצמו בא בדרישות אל אשתו שתכבד אותו כמלך, והאשה במקום שתבוא בדרישות אל עצמה באה בדרישות אל בעלה שיכבד אותה יותר מגופו. כמובן שבמצב כזה התורה הופכת מסם חיים לסם מיתה. דבר דומה קורה לפעמים גם בין לווה ומלוה. למלוה יש מצוה להלוות לפני וכן מצוה של "לא תהיה לו פְּנֵשָׁה" (שמות כב, כד), וללווה יש מצוה של פריעת בעל חוב. הסדר הראוי הוא, שהמלוה ישנן לעצמו: "לא תהיה לו פְּנֵשָׁה", והלווה ישנן לעצמו, וכמובן גם יבצע: "פריעת בעל חוב - מצוה". במקום זה קורה לפעמים שהמלוה בא אל הלווה ואומר לו: "פריעת בעל חוב מצוה"! והלווה עונה כנגדו ואומר לו: "לא תהיה לו פְּנֵשָׁה"! זוהי דוגמא להנהגה הגורמת לתורה להפוך לסם המוות.

הוא סיפר, שהיה פעם יהודי שהלווה לישיבת מיר סכום כסף מסויים. בערב יום הכיפורים הגיע המלוה למשרדי הישיבה. מה קרה? לקראת יום הכיפורים, הוא רוצה לזכות את הישיבה במצות "פריעת בעל חוב"! במקום לזכות את עצמו בתמיכה בלומדי תורה, החליט לזכות את הישיבה במצות "פריעת בעל חוב". זו הפיכת התורה על פיה.

על חטאם של האחים במכירת יוסף, והקטורת מכפרת על חלקו של יוסף בחטא זה. מה היה חטאו של יוסף בפרשה זו? - לשון הרע! "ויבא יוסף את דבתם רעה אלא אביהם" (שם, ב). כדי לכפר על לשון הרע זה דרושה הקטורת. זהו תפקידה של הקטורת הנעשית בקדש הקדשים ביום הכפורים. כך נראה לעניות דעתי.

ככל שהקרבה קרובה יותר, כך הפירוד חמור

יותר

כפי שהזכרנו, הקטורת באה לקשר בין ישראל לקב"ה. אבל לא רק בין ישראל לקב"ה מקשרת הקטורת, אלא גם בין ישראל לבין עצמם. הלשון הרע של יוסף גרם פירוד בעם ישראל, וכן כל לשון הרע גורם לפירוד בין איש לאשתו, בין חבר לחברו, ולזה צריך את הקטורת שתכפר ותקשר בחזרה את אלו שלשון הרע יצר פירוד ביניהם. ובזה עושים גם את הקישור בין ישראל לקב"ה, שהרי כתוב: "ויהי בישראל מלך, [מתי?] - בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג, ה). כשבטי ישראל מאוחדים בלי פירוד, אז "ויהי בישראל מלך" - השכינה שורה ביניהם, והקב"ה כביכול מתקשר איתם. אבל כשעם ישראל מפורד חלילה, גם השכינה נפרדת מהם. שני הקישורים קשורים אפוא זה בזה, הקישור בין הקב"ה לעם ישראל, ובין בני ישראל לבין עצמם. הקטורת צריכה לעשות את שני הקישורים האלה יחד.

כמובן שככל שאדם קרוב יותר לחברו, כך הפירוד ביניהם (במידה ומתרחש) הוא חמור יותר. כשיבוא אליהו הנביא במהרה בימינו, מה יהיה תפקידו? "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" (מלאכי ג, כד), למנוע את הפירוד בין אבות לבנים ובין בנים לאבותם, שהרי הם צריכים להיות קרובים ביותר זה לזה. מיכה הנביא מתאר את המצב שיהיה לפני ביאת משיח, "כי בן מַנְבֵּל אב, בת קמה בְּאֶמֶה, כלה בְּחַמְטָה, אִבְיֵי אִישׁ אִנְשֵׁי בֵיתוֹ" (מיכה ז, ו). אליהו בא לתקן זאת, שלא יהיה מצב כזה, כי במצב כזה אי אפשר שהשכינה תשרה בישראל.

עוד יותר חמור, אולי, אם יש חלילה פירוד בין איש ואשתו. הקירבה בין איש לאשתו היא הקירבה הרבה ביותר שקיימת - "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). ממילא הפירוד ביניהם הוא הפירוד החמור ביותר שיכול להיות. ידוע המעשה בזה"צ רבי אריה לוי זצ"ל שבא עם אשתו לרופא ואמר לו: "הרגל של אשתי כואבת לנו". כי הוא הרגיש "והיו לבשר אחד", ממילא אם כואבת לאשתו הרגל, גם הוא מרגיש את הכאב כמוה. כך צריך להיות היחס בין איש ואשתו. לכן חמור הדבר מאד אם מבזים בעל בעיני אשתו או מבזים אשה בעיני בעלה. גם אם אין הדבר מגיע עד כדי גירושין חלילה, עצם העובדה שהבעל התרחק מעט מאשתו בגלל זה,

נוראה בכבודו של אהרן! ועל כן משה איננו מוכן לקבל על עצמו את השליחות. אמנם מדובר בפקוח נפש של כלל ישראל, אבל משה מבין שהגאולה היא רוחנית ולא רק גשמית, וגאולה רוחנית שלמה לא תתכן אם יפגע כבודו של אהרן.

מה עונה לו על כך הקב"ה? אומר לו הקב"ה: "הלא אהרן אחיך הלוי... יצא לקראתך, וְנָצַח וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ" (שם, יד). מאי קא משמע לך? אדם פוגש את אחיו אחרי פרדה של שישים שנה, ובפרט כשהאח בא עם בשורות טובות שכאלה, שעומדים לצאת ממצרים, שפרעה יקבל מה שמגיע לו, ואנחנו נקבל תורה ונבוא אל ארץ זבת חלב ודבש, מי לא ישמח על בשורות כאלה? גם אדם פחות מאהרן היה שמח! אלא הכונה היא: "וראך ושמח בלבו" - "לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה" (רש"י שם). לאהרן אין שמץ דרישה לעצמו, הלב שלו נקי לגמרי מקנאה ומקפידא, "וראך ושמח בלבו", רק שמחה תהיה לו, וא"כ תוכל לקבל על עצמך את השליחות ללא חשש של פגיעה באהרן. לולא עדותו של הקב"ה, היה קשה להאמין שכך יהיה.

בשכר נקיות לב זו זכה אהרן לחושן המשפט על לבו (שבת קלט, א. ומוכא ברש"י על החומש שם). מפני שרק לב שהוא נקי כל כך מרצון עצמי, ראוי לשאת את משפט בני ישראל על לבו, לדעת מה טוב לישראל, לשמוע מאת ה' באורים ותומים אם לצאת היום למלחמה על פלשתים או לא לצאת היום למלחמה על פלשתים, וכן הכרעות אחרות. בני אהרן הכהנים הגדולים הבאים אחריו גם הם יורשים במידה מסויימת את הכח הזה מאהרן לשמוע את דבר ה' באורים ותומים, גם אם הלב שלם אינו נקי מרצון עצמי במדרגה של אהרן, אבל ההתחלה צריכה להיות ע"י הלב הטהור של אהרן.

גם הבניין של עם ישראל מתחיל עם "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ), הרצון לתת לזולת. הבחינה לרבקה אם היא ראויה להכנס לבית אברהם, היא במידת החסד. האם היא מוכנה לשאוב לעשרה גמלים מים, בלי לדרוש שמישהו מאנשי אליעזר יואיל בטובו לעזור לה בעבודה הקשה. לבדה היא רצה לבאר ושואבת עוד ועוד, עד שכל הגמלים שותים לרויה. בזה היא מוכיחה שהיא ראויה להיות מקימת בית אברהם.

להפוך את הלקיחה מן העולם לנתינה

לשמים

הפסוק אומר: "לתאוה יבקש נפרד" (משלי יח, א). כלומר: כשאדם נמשך ללכת אחרי תאוות לבו, הוא נפרד מאחרים. אני רוצה כך והוא רוצה אחרת, ממילא הוא נפרד. מרדכי ואסתר, מה היתה גדולתם? בהרבה דברים, אבל בין השאר - במידת החסד והנתינה. מרדכי "אמן את הדסה" (אסתר ב, ז), מתמסר לגדל בביתו ילדה יתומה שאין לה אב ואם. במדרש אמרו שאפילו הניק

מסופר על ר' שמלקיה מניקלשבורג זצ"ל, שבא פעם בערב יום הכפורים לבית הכנסת, וראה עשיר אחד יושב ואומר תהילים. ניגש אליו ושאל אותו: ידוע שחייל שעורק מִצָּבָא הקיסר חייב מיתה. מה יהיה משפטו של חייל שלא ערק לגמרי מהצבא, רק ערק מגדוד אחד לגדוד אחר, למשל מגדוד של פרשים לגדוד של תותחנים? האם גם הוא יהיה חייב מיתה? התפלא העשיר על ר' שמלקיה שאין לו דאגות אחרות בערב יום הכפורים חוץ מזה, אבל כיון שר' שמלקיה שאל, ענה העשיר ואמר לו שגם חייל כזה יהיה חייב מיתה. אמר לו ר' שמלקיה: עשיר, הגדוד שלו הוא לתת צדקה. לומר תהילים תשאיר ליהודי עני שלא יכול לתת צדקה. כל אחד צריך לדעת מה נדרש ממנו, ולא להפוך את חיובי התורה, להטיל את חובתו על אחרים, ו"לערוק" לגדוד אחר...

האחדות הנפלאה בין משה ואהרן

מכת הגירושין היום היא נוראה מאד. אחוז גבוה מאד של זוגות מתגרשים, מפני שכל צד שואף רק לקבל במקום לשאוף לתת לבן זוגו. זה יכול להתחיל מדברים קטנים, שהאשה מתלוננת שהבעל לא קנה לה שמלה מספיק יפה, או הבעל מתלונן שהאוכל שאשתו בשלה לא היה מספיק טעים, ומזה הדברים מגיעים לפעמים עד לגט, ר"ל. צריך לעשות להפך, להשתדל לראות במה לשבח את האשה, להודות לאשה ולא לדרוש ממנה. לחזק את השאיפה להיות נותן.

חשבת, אילו הקב"ה היה מְצוּה שיהיו בחירות בעם ישראל במדבר, בין משה ואהרן, איך היו נראות הבחירות? משה היה מכריז: "הצביעו אהרן!" ואהרן היה מכריז: "הצביעו משה!" ככה זה כשהאדם הוא "נותן" ולא "לוקח". אצלנו, לצערנו, התעמולות הולכות בכיוון אחר...

כשהקב"ה אומר למשה בַּסֵּנֶה ללכת ולהוציא את ישראל ממצרים, משה רבינו מנסה במשך שבעה ימים להנמנע מלקבל על עצמו את השליחות. הוא יודע כמה קשה מצבם של ישראל במצרים, ובכל זאת במשך שבעה ימים הוא מתווכח עם הקב"ה, שלא להטיל את התפקיד לגאול את ישראל עליו (רש"י שמות ד, י). וקשה: הרי חז"ל אמרו "מְצוּנָה הבאה לידך על תחמיצנה", כל שכן מצוה גדולה כזאת, הצלה גשמית ורוחנית של עם ישראל, להביא אותם אל הר סיני, לקבל את התורה, להביאם אל ארץ ישראל, איך משה לא רץ לזה?

אומר רש"י, שהסיבה לסירובו של משה היא, "שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה...". אהרן גדול ממה שיש בשנים, הוא גם נביא, הוא מנהיג את ישראל במצרים ונושא את סבלם במשך כל השנים בהן יושב משה במדין, הוא רואה את אחיו בסבלותם יום יום, הוא מדבר אליהם, מרגיע אותם, מנחם אותם, אם יופיע לפתע משה ויטול מידיו את מנהיגותו, הרי זו פגיעה

כפר, והנה הוא רואה שאותו אדם הוא יהודי פשוט, מתפלל בפשטות ומתנהג בפשטות, ולא ניכר עליו שום דבר מיוחד. רק דבר אחד היה "מיוחד" אצלו - הוא היה אוכל כמויות עצומות של מזון, הרבה יותר מאדם רגיל... חלשה דעתו של הבעש"ט: אדם זה ישב לידי בגן עדן?! החליט לברר את פשר הדבר. שאל את אותו יהודי, מדוע הוא אוכל כל כך הרבה. סיפר לו אותו יהודי, שבילדותו ראה יהודי אחד נשרף על קידוש השם. אותו יהודי שנשרף היה צנום ורזה, והאש כבתה בתוך זמן קצר. "מאז החלטתי לאכול כל ימי הרבה אכל, כדי שאהיה שמן, ואם ישרפו אותי פעם הגויים על קידוש השם, תבער בי האש זמן רב, וכך יתקדש ויתעלה שמו ית' יותר"!!! לא מוכרח להיות שהסיפור הוא אמיתי, אבל ה"מוסר השכל" שבו ודאי יפה. אדם כזה הוא כל ימיו עובד ה' ע"י אכילה, וכל אכילתו הרבה אינה אלא נתינה לשמים, ולא לקיחה לעצמו. אינני סבור שזו הדרך שאנו צריכים לבחור בה. אני מקוה שלא נשרף על קידוש השם. הדרך שלנו צריכה להיות לאכול כדי שנוכל ללמוד, כדי שנוכל להתפלל, כדי שנוכל לקדש שם שמים בחיים, לא ע"י שרפה, אבל לעשות מהקבלה מהעולם הזה נתינה, לא רק קבלה.

חשבת, למה זה כשאדם נותן לחברו, הנתינה מעוררת יותר את האהבה אצל הנותן מאשר אצל המקבל? הרי בשכל הפשוט היינו מצפים שיקרה להפך, שהמקבל יכיר טובה ויאהב את הנותן יותר ממה שהנותן יאהב את המקבל, ובמציאות אין זה כך. גם בין הורים לילדים, ההורים נותנים לילדיהם בלי גבול, ובסופו של דבר האהבה שאוהבים ההורים את ילדיהם יותר גדולה בדרך כלל מן האהבה שאוהבים הילדים את הוריהם. למה זה? חשבת שאולי הסיבה לכך היא, שהנותן מתקרב ע"י מעשה הנתינה שלו לקב"ה ונעשה דומה לו (שהרי גם הקב"ה רק נותן ולא מקבל). ממילא כשם שהקב"ה אוהב את ברואיו ומטיב להם, כך גם הנותן נעשה אוהב למקבל. אבל אצל המקבל מתרחש תהליך הפוך. הוא עשה פעולה של לקיחה ובכך התרחק ממידותיו ית', ממילא אין סיבה שיעשה דומה לקב"ה ויאהב את הנותן. בנוסף לכך, הוא מרגיש בושה והשפלה בגלל שהיה מוכרח לקבל מן הנותן, וממילא גם אם המקבל איננו אדם רע עד כדי כך שהבושה וההשפלה יגרמו לו לכפור בטובה, אבל סוף סוף קשה לו לפתח אהבה כלפי הנותן בגלל הבושה שגרם לו.

אבל האמת היא שהמקבל צריך לאהוב את הנותן, שהרי סוף סוף הוא השפיע עליו טובה. זהו גם מה שנדרש מאיתנו כלפי הקב"ה, שנותן לנו ומשפיע עלינו עוד ועוד טובות בלי גבול, שאין אנחנו מספיקים להודות לו על אחת מאלף אלפי ורפי רבבות פעמים הטובות שהוא עושה לנו. צריך לפתח בעצמנו את ההרגשה הזו, לאהוב את מי שנותן לנו ומשפיע עלינו טובות, לפחות כלפי הקב"ה. יחד עם היראה

אותה. למרות שבדרך הטבע איש אינו יכול להניק, עשה הקב"ה נס שמרדכי יוכל גם להניק אותה (ב"ר ל, ח), וכך הוא מגדל אותה מקטנות לגדלות, וכשהיא נלקחת לבית המלך מרדכי מתהלך יום יום לפני שער המלך לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה. התענינות ללא סוף ומסירות בלי גבול, זה מאפין את מרדכי. ואסתר מצידה גם כן, "לא בקשה דבר", כל הנערות מבקשות והיא אינה מבקשת דבר, כי ביסוד הנפש שלה אסתר רוצה רק לתת, לא רוצה לקבל. אולי בזה זכו להשפיע על כל הדור ההוא להיות גם כן כמותם, "נותנים" ולא "נוטלים". איך יודעים שהם השפיעו על כל הדור? שהרי המלך נתן אח"כ רשות "ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקבל ולעמדם על נפשם, להשמיד להרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם... ושללם לבו ז" (אסתר ח, יא). ובכל זאת, כשהגיעו הדברים למעשה, מעיד הכתוב על היהודים ש"בבנה לא שלחו את ידם" (שם ט, טו-טז). בכל שבע ועשרים ומאה מדינות המלך אחשוורוש היהודים אינם נוגעים בשלל, למרות שקבלו מן המלך רשות מפורשת לעשות כן. מדוע לא נגעו בשלל? כי קבלו ממרדכי ואסתר את הכח לתת ולא לקחת, כדי להראות שהסיבה למלחמתם היתה רק לשם נקמת ה' ונקמת ישראל, ללא שום שאיפה לנטילת שלל.

חז"ל אומרים על משה רבנו (סוטה יג, א): "חכם לב יקח מצות" (משלי י, ח). שכל ישראל כולן נתעסקו בבזיה, והוא נתעסק במצוות. הקב"ה נותן מצווה: "דבר נא באזני העם, ושאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (שמות יא, ב). הרי זו מצוה נפלאה שמתן שכרה בצידה. כל אחד רץ לקיים את המצוה הזאת. אבל היתה עוד מצוה. יוסף השביע את בני ישראל להעלות את עצמותיו ממצרים. מי מחפש את המצוה הזאת? - משה רבנו. משה מעלה את עצמות יוסף ממצרים. מה עם המצוה השנייה, לקחת ביזה ממצרים? מצוה זו יכולה שתתקיים על ידי אחרים. ועל כן משה מעדיף את המצוה הראשונה, שלא כרוכה בה נטילת ממוץ.

כשאדם נותן, הוא מתקרב לקב"ה, וכשהוא לוקח הוא מתרחק ממנו. אמנם אדם מוכרח לקחת מן העולם, אי אפשר להתקיים בלי לקחת מן העולם, אבל הלקיחה כשלעצמה מרחיקה אותו מהקב"ה. מה העצה לזה? להשתמש גם בלקיחה לכבוד ה'. אם אדם אוכל לכבוד שבת, הרי הלקיחה היא נתינה ולא לקיחה. ואפילו ביום חול, אם אדם אוכל כדי שיהיה לו כח לעבודת ה', ללימוד תורה, לתפילה, לקיום מצוות, הרי זו אכילה לכבוד ה', וכנתינה היא חשובה ולא כלקיחה.

מספרים על הבעל שם טוב זצ"ל שבקש פעם שיודיעו לו מן השמים עם מי הוא עתיד לשבת בגן עדן. אמרו לו: לך לכפר פלוני, שם תמצא את יהודי פלוני, שהוא יהיה שכנך בגן עדן. סבר לעצמו הבעש"ט שמדובר ודאי במקובל גדול או צדיק גדול. הלך לאותו

וההתבטלות כלפיו ית', להרגיש אהבה לקב"ה על כל
החסד שגמל לנו.